

Natura 2000 v Chráněné krajinné oblasti

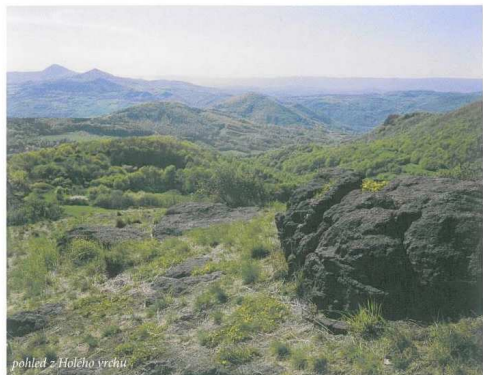
České středohoří

Natura 2000 je soustava chráněných území evropského významu, jejímž posláním je ochrana nejvíce ohrožených planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a tzv. přírodních stanovišť na území Evropské unie.

„Lidé přírodě,
příroda lidem“

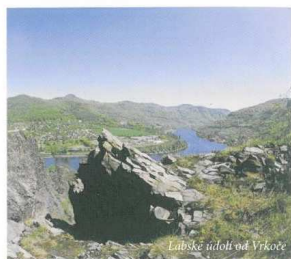
Chráněná krajinná oblast České středohoří byla vyhlášena Výnosem ministerstva kultury České socialistické republiky č.j. 6883/76 ze dne 19. 3. 1976. Administrativně náleží území CHKO Ústeckému a Libereckému kraji a 7 okresům (Česká Lípa, Děčín, Litoměřice, Louny, Most, Teplice a Ústí nad Labem). Obsahuje 335 katastrálních území (z toho 236 úplných katastrů a 99 kat. území, dělených hranicí CHKO). Hranice jsou vedeny převážně po silnicích I. a II. třídy a po železniční trati, výjimečně po jiných zřetelných liniích v terénu. Tak, jak je území CHKO České středohoří vymezeno, zahrnuje rozhodující část geomorfologické jednotky České středohoří. CHKO České středohoří je svojí rozlohou 1063 km² druhou největší chráněnou krajinnou oblastí v České republice.

pohled z Holého vrchu

České středohoří je třetíhorní vulkanické pohoří, protažené ve směru od JZ k SV v délce přibližně 75 km. Je jedním z pěti geomorfologických celků Podkrušnohorské oblasti a vnitřně se člení na Verneické a Milešovské středohoří. Severovýchodní část - Verneické středohoří - zaujímá střední a severní část Českého středohoří. Má převážně charakter ploché hornatiny o střední nadmořské výšce 385,6 m. Nejvyšším bodem je Sedlo (726 m n.m.) a nejnižším bodem je hladina Labe v Děčíně (121,9 m n.m.).

Jihozápadní část - Milešovské středohoří tvoří členitou vrchovinu až plochou hornatinu o střední nadmořské výšce 331,7 m. Zaujímá střední a jižní část Českého středohoří. Nejvyšším bodem je Milešovka (837 m n.m.) a nejnižším bodem je hladina Tlučeňského potoka v Sebzubě (139,8 m n.m.).

Labské údolí od Vrkoce

CHKO České středohoří je území s jedinečným krajinným reliéfem, s neobyčejnou horninovou pestrostí, velkou výškovou členitostí území při poměrně nízké průměrné nadmořské výšce, rychle se střídající orientací svahů ke světovým stranám a vysokou náchylností ke svahovým pohybům. Klimatickou zajímavostí je strmý srážkový gradient ve směru JZ - SV (Louny - Nový Bor). Průměr ročních úhrnů srážek se v tomto směru ve vzdálenosti 70 km zvyšuje téměř na dvojnásobek. Jihozápad oblasti (Lounsko, Mostecko) patří k nejsušším územím České republiky.

Páteří sítě vodních toků ve Středohoří je řeka Labe, jejíž hluboce zaříznuté údolí začíná v kaňonu zvaném Brána Čech (Porta Bohemica) a končí zaústěním Ploučnice do Labe. Dalším větším vodním tokem je řeka Ploučnice s mimořádně vysokým spádem na dolním toku. Přítoky Labe a Ploučnice tvoří poměrně hustou síť drobných bystřin, potoků a občasných vodotečí, které místy vytvářejí vodopády patřící k největším v českém vnitrozemí (např. v okolí Ústí nad Labem nebo v Bobří soutěsce).

Podléšský vodopád

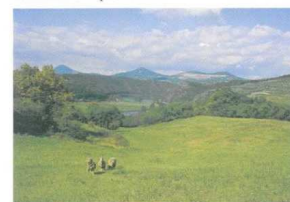
Různorodost geologických poměrů a klimatických podmínek s sebou přináší mimořádné bohatství a pestrost živočišstva a rostlinstva, se značným podílem kriticky a silně ohrožených druhů. V některých případech se jedná o unikátní výskyt v rámci České republiky i střední Evropy.

Přítomnost významných společenstev spolu s výskytem zvláště chráněných druhů a unikátní geologické jevy jsou nejčastějším motivem ke zřízení maloplošně chráněných území (MCHÚ) s přísnějším režimem ochrany. Na území CHKO České středohoří bylo vyhlášeno celkem 43 MCHÚ (5 národních přírodních rezervací, 8 národních přírodních památek, 12 přírodních rezervací a 18 přírodních památek).

Území CHKO je členěno do čtyř zón odstupňované ochrany přírody, které se liší zachovalostí přírodních prvků a přípustným rozsahem ovlivnění krajiny člověkem, sestupně od nejpřísnější chráněné 1. zóny.

První, nejpřísněji chráněná zóna, která zaujímá 7,2% území CHKO, zahrnuje většinu maloplošně chráněných území a jejich ochranných pásem a rozkládá se téměř výhradně na lesních pozemcích, loukách a pastvinách. Jsou zde vyloučeny veškeré rušivé aktivity, např. umístování staveb, hnojení pozemků či těžby nerostů. Na území druhé (polopřirozené ochranné) zóny (20,7% rozlohy CHKO) jsou omezeny intenzivní hospodářské zásahy a technologie. Ve třetí zóně (25,7% území CHKO), je již povolena řada činností, zásadními limity jsou dodržení základních ochranných podmínek CHKO a přiměřenost lidských zásahů s důrazem na zachování místních stavebních tradic a minimální ovlivnění krajinného rázu. Čtvrtá zóna (46,4% území CHKO) je vymezena převážně v urbanizovaných územích a na intenzivně obhospodařovaných zemědělských pozemcích. V této zóně nejsou aktivity člověka zásadně omezeny.

Novou formu ochrany přírodního bohatství v České republice představují území soustavy Natura 2000, skládající se z ptačích oblastí a evropsky významných lokalit. Natura 2000 je soustava chráněných území, jejímž cílem je chránit rostlinné a živočišné druhy a přírodní stanoviště významné z evropského hlediska. Povinnost vyhlásit tato území a zajistit jejich ochranu mají všechny členské země Evropské unie.

Pro území soustavy Natura 2000 nejsou stanovena žádná obecná omezení nebo zákazy, hlavním cílem je naplnění unijní směrnice o ptácích (79/409/EHS) a směrnice o stanovištích (92/43/EHS), což znamená ochranu biodiverzity. Povinnosti z obou směrnic jsou přeneseny do novelizovaného zákona

č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny a v podstatě jsou zajištěny existenci chráněných krajinných oblastí a dnešních MCHÚ. V mnoha případech nebudou zařazení území do této soustavy znamenat žádné změny způsobu hospodaření a využívání území. V některých územích může být nezbytné usměrnit hospodaření tak, aby vyhovovalo cíli - zachování cenných rostlinných a živočišných druhů nebo přírodních stanovišť.

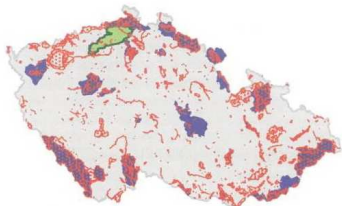
Zařazení území do soustavy Natura 2000 představuje především ocenění přírodních hodnot a vyjádření zájmu Evropské unie o jejich ochranu. Území soustavy Natura 2000 se stávají díky svým přírodním hodnotám atraktivní pro návštěvníky, kteří mj. přinášejí důležité investice do regionu.

Skutečnost, že se lokalita stane součástí soustavy Natura 2000, může znamenat možnost získání finančních prostředků z některých fondů Evropské unie či ze státního rozpočtu.

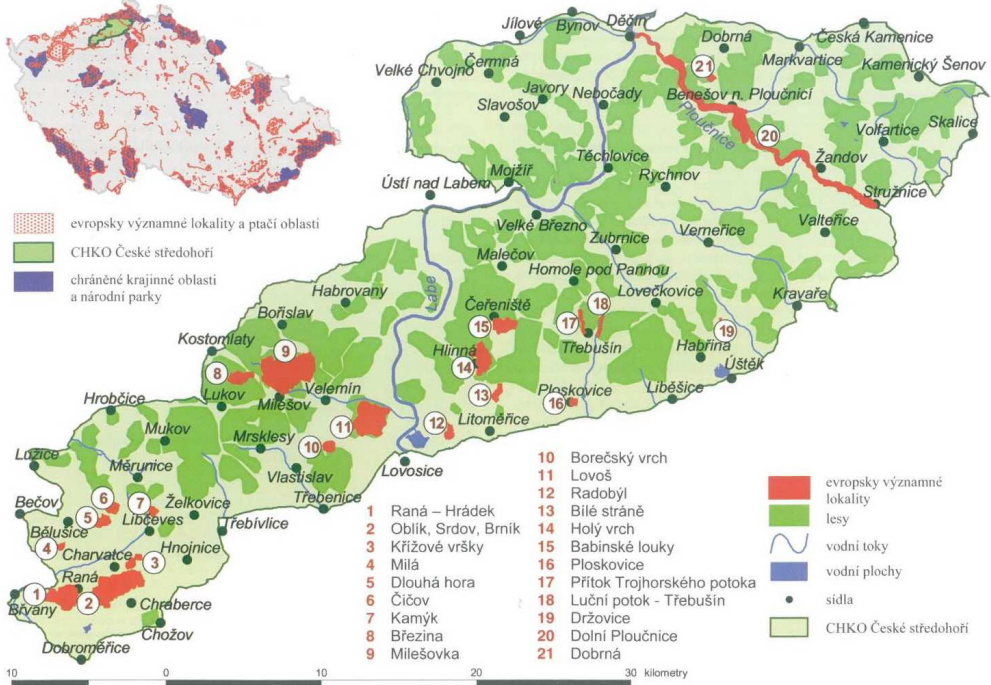
Na území CHKO České středohoří se nachází celkem 21 evropsky významných lokalit (viz mapy). Na lokality navržené v rámci CHKO se vztahuje ochranný režim chráněné krajinné oblasti popř. maloplošného chráněného území, proto se zpřísnění ochranných režimů na těchto lokalitách nepředpokládá.

Oblast ochrany přírody a krajiny upravují následující právní předpisy:

- Zákon ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění
- Vyhláška MZP ČR č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění
- Vyhláška MZP č. 166/2005 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, v souvislosti s vyvrážením soustavy Natura 2000
- Nařízení vlády č. 132/2004 Sb., stanovující národní seznam evropsky významných lokalit
- Nařízení vlády č. 51/2005 Sb., stanovující druhy a počet ptáků, pro které se vymezují ptačí oblasti
- Zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy) - CITES
- Vyhláška MZP č. 227/2004 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 100/2004 Sb., o ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy) - k CITES
- Zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy ve znění zákona č. 467/2002 Sb.
- Vyhláška MZP č. 360/2000 Sb., o stanovení způsobu výpočtu výše náhrady škody způsobené vybranými zvláště chráněnými živočichy na vymezených domestikovaných zvířatech, psech sloužících k jejich hlídání, rybách, včelstvech, včelařském zařízení, nesklizených polních plodinách a na lesních porostech

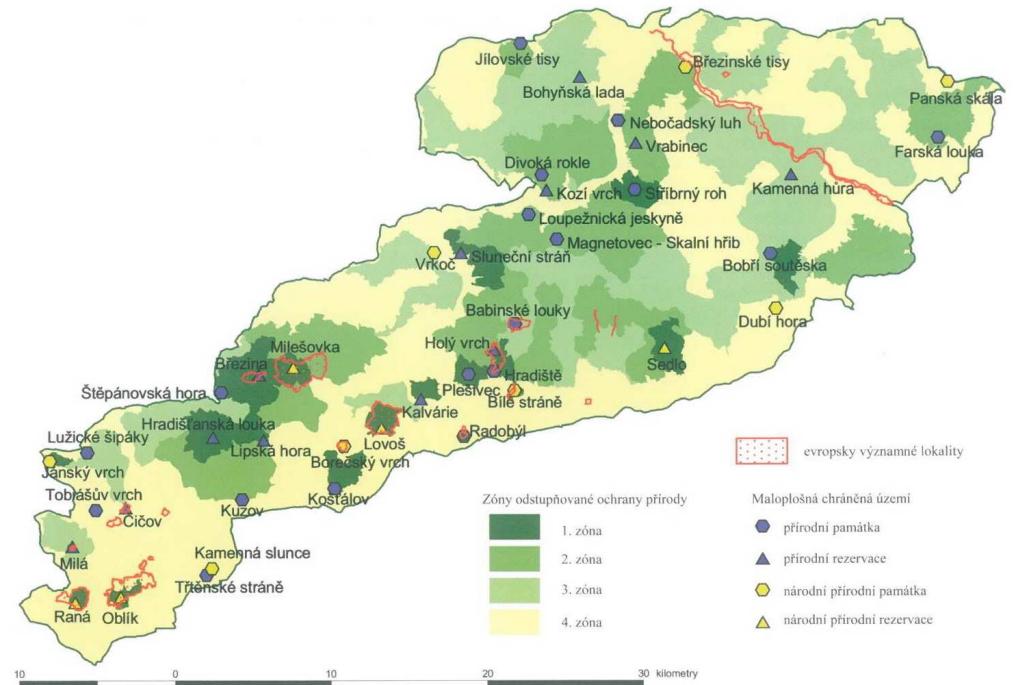

- evropsky významné lokality a ptáčí oblasti
- CHKO České středohoří
- chráněné krajinné oblasti a národní parky

- evropsky významné lokality
- lesy
- vodní toky
- vodní plochy
- sídla
- CHKO České středohoří

10 0 10 20 30 kilometry

- evropsky významné lokality
- Maloplošná chráněná území
- přírodní památka
- přírodní rezervace
- národní přírodní památka
- národní přírodní rezervace

- Zóny odstupované ochrany přírody
- 1. zóna
 - 2. zóna
 - 3. zóna
 - 4. zóna

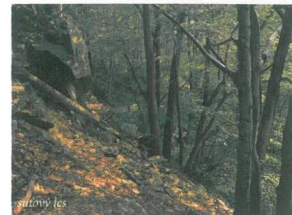
10 0 10 20 30 kilometry

V Českém středohoří se můžeme setkat s velmi rozmanitou skalou rostlinných a živočišných společenstev, z nichž k nejnepřístupnějším můžeme řadit společenstva skal a sutí, travnatých a slunných strání, tzv. bílých strání, dubohabrových lesů, acidofilních doubrav, bučin, vodních a pobřežních biotopů, které jsou významné i z hlediska soustavy Natura 2000 (evropská stanoviště) a jsou předmětem ochrany jak ve stávajících MCHÚ, tak i v evropsky významných lokalitách (dále jen EVL). Tato společenstva jsou zpravidla druhově velmi bohatá s velkým množstvím zvláště chráněných a evropsky významných (dále označeny *) druhů rostlin a živočichů.

Skály, sutě a suťové lesy, tolik typické pro České středohoří, jsou územně chráněny v řadě MCHÚ (např. NPR Lovoš, NPR Milešovka, NPR Raná, NPR Sedlo, NPP Borečský vrch, PR Kalvárie, PR Kamenná hora, PP Košťálov, PR Kozi vrch, PR Lipská hora, PR Milá, PR Vrabinec, PP Plešivec, PP Radobýl, PP Štěpánovská hora).

Skalní terény jsou osídleny tařící skalní, modřencem tenkokvětým, locikou vytrvalou, kosatcem bezlistým, hvozdíkem svíým, běložárkou liliovitou a větevnatou, četnými druhy rozhodníků, některými česneky a kapradinami: kapradinkou skalní a kyvorem lékařským. V NPP Borečský vrch, díky existenci výronů teplého, vlhkého vzduchu v zimě na vrcholu kopce, roste drobná játrovka Targionia hypophylla (jde o ojedinělý výskyt v naší republice). Suťové lesy vznikly postupným zaměňováním původně volných, otevřených sutí, které byly postupně osídlovány nejdrve mechy a lišejnky, následně pak ostatními rostlinami, keři a stromy. V těchto lesích převládá lípa srdčitá, lípa velkolistá, habr obecný, javor klen a buk lesní. Skalní stěny jsou osídleny zejména měkkýši a významnými druhy ptáků, kteří tento biotop využívají jako hnízdiště. K nim patří naše největší sova výr velký*, v současné době znovu se šířící sokol stěhovavý*, raroh velký* a další.

Otevřené kamenité sutě představují jeden z mála typů biotopů dosud téměř nedotčených lidskou činností, které vzhledem ke svým specifickým mikroklimatickým podmínkám hostí jedinečnou faunu a floru. Tyto specifické podmínky jsou způsobeny rozdílným průběhem proudění teplého nebo studeného vzduchu tělesem sutě v průběhu roku. V jarních měsících (duben) začínají horní partie sutí nasávat stále teplejší venkovní vzduch, který se po vstupu do tělesa sutí postupně ochlazuje a na jejím úpatí jako již velmi chladný vytéká ven. Vrcholí přibližně začátkem léta a postupně slabne. V podzimních měsících (říjen) se tento proud zcela zastavuje a s postupně klesající teplotou venkovního vzduchu se obrací. Úpatí sutí začíná nasávat stále chladnější venkovní vzduch, který se po vstupu do tělesa sutí postupně ohřívá a na jejím horním okraji jako teplý vyvěrá ven. Je v vrcholu přibližně uprostřed zimy (leden) a postupně slabne. Výsledkem těchto procesů je skutečnost, že horní partie sutí jsou i v nejchladnějším období roku teplé a naopak úpatí sutí je i v nejteplejším období roku chladné. Intenzita tohoto jevu je u různých sutí různá. Na úpatí některých sutí přetrvává v tzv. ledových jámách (uměle vytvořené prohlubně v sutí) led až do počátku léta, v hloubi jiných sutí však s nej-

sutfý les

tařící skalní

květinový skalní stráň v Babiřině soutěsce

tařící skalní sutě na Milá štově

teplejší a vlhčí vzduch na úpatí - oteplí sporostem játrovky Targionia hypophylla

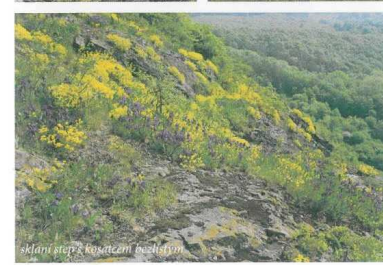
PR Kamenná hora

koniklec otevřený

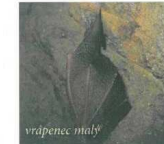
kavylková step na Rane

slunný strání každémi ročními

slidák Acantholycosa norvegica

vrabec malý

větší pravděpodobností přetrvává po celý rok, čímž jsou splněny podmínky pro existenci tzv. permafrostu, tedy stále zmrzlé půdy. U většiny sutí je však toto proudění slabé a jejich vnitřní mikroklima se od venkovních podmínek výrazně neliší. Jediné existence podmrzajících sutí umožnila přežití mnoha chladnomilných druhů živočichů (zejména bezobratlých) a rostlin (zejména mechů) v nadmořských výškách již od 250 m. Často se také jedná o druhy, které byly v ledových dobách „dotlačeny“ pevninským ledovcem až do střední Evropy, a které se po jeho ústupu stáhly jednak zpět na sever, druhak do místních vysokých hor a konečně také do výše popsaných chladných refugií (útluků). K těmto tzv. glaciálním relikvům (pozůstatkům ledových dob) můžeme z pavouků řadit např. plachetnatku Bathypantes similimus, z brouků střevlika Pterostichus negligens, z mechů Gymnomitrium concinatum. V chladných sutích nízkých

poloh se také vyskytuje množství horských druhů, např. měkkýšů a brouků. Četné druhy organizmů jsou vázány na sutě nikoliv z důvodů výhradně mikroklimatických: jedná se o tzv. obskurikoly (druhy vázané na stále temná stanoviště) nebo litobionty (druhy vázané pouze na kamenité povrchy) – z pavouků to je např. slidák Acantholycosa norvegica. Fauna obratlovců není na těchto biotopech příliš významná, převažují zde drobní zemní savci, častý je výskyt ještěrky obecné. Staré uhelné nebo rudné štoly vyhledává jako zimoviště více druhů netopýřů, např. netopýř vodní, netopýř velký*, netopýř usatý a vrabec malý*.

Travnaté a slunné strání mají charakter skalních stepí, stepí, lesostepí a jsou územně chráněny v mnoha MCHÚ (např. NPR Lovoš, NPR Oblík, NPR Raná, NPP Kamenná slunce, NPP Jánský vrch, PR Čičov, PR Kalvárie, PP Košťálov, PR Milá, PR Sluneční stráň, PP Holý vrch, PP Hradiště, PP Radobýl, PP Štěpánovská hora, PP Tobiášův vrch). K tomuto typu biotopů je možné přiřadit také xerothermní pastviny a opuštěné lomy, které hostí často velmi významnou stepní flóru a faunu. Jižní, jihovýchodní a jihozápadní svahy mnohých kopců Ranského a Kostomlatského středohoří jsou zcela bezlesé, na těchto stepních lysinách je velký výpar vody, slabý zásak, vyhřevný geologický podklad a kolmý dopad slunečních paprsků. Mohou zde růst jen tzv. xerothermní, tj. sucho- a teplomilné rostliny, mimo jiné koniklec otevřený*, hlaváček jarní, koniklec luční český, vlnice chlupatá, pelynky, divizny, kavylky - např. kavyl olysaly* a další.

Porosty kavyllů na Rané jsou plošně největšími v České republice a svým významem přesahují středoevropskou oblast. Květena každého svahu je závislá nejen na geologickém podkladu, ale i na nadmořské výšce, sklonu a expozici ke světovým stranám.

Zvířena těchto biotopů je v mnoha ohledech v rámci České republiky jedinečná, s vysokým podílem zvláště chráněných a velmi vzácných druhů. Na tyto biotopy je vázána převážná většina živočichů turanského (středoaasijského), pontického (černo-mořského) a mediteránního (středomořského) původu. Z bezobratlých to jsou např. měkkýši, pavouci, mnohonožky, z rovnokřídlého hmyzu saranče *Stenobothrus eurasius** (endemit Českého středohoří), z motýlů modrásek ligrusový, modrásek vikvicový, okáč skalní, okáč osový, prástevník kostivalový*, z brouků střeveci *Parazuphium chevroleti* rebli, *Harpalus cisteloides* hurkai (oba jsou endemity Českého středohoří), a dále chrobáci *Copris lunaris* a *Sisypus schaefferi* a několik druhů majek rodu *Meloe*. Mezi obratlovci zaujímají významné místo ještěrka zelená a užovka hladká, z ptáků strnád zahradní, linduška lesní, linduška úhorní, bělořit šedý, dudek chocholatý, křepekla polní, řada dravců a sovy. Ze savců např. plch velký, běložubka šedá a sýsleč obecný*.

Jedním z typů těchto travnatých a slunných strání jsou tzv. **bílé stráně** s nelesními společenstvy na půdách s vysokým obsahem vápníku a jsou rozšířené hlavně při jižních okrajích Českého středohoří. Typickými reprezentanty jsou NPP Bílé stráně u Pokratic, PP Třtenské stráně, návrší Satan a Loreta u Žitenic, stráně u Knoblošky a Maliče, pod Košťálem a další. Tyto lokality hostí vzácnou teplomilnou květenou. Kromě dalších i zástupce čeledi vstavačovitých – vstavač nachový, tořič hmyzonosý, střevecník pantoflíček*, vemeník dvoulistý, bradáček vejčitý, pětiprstka žezulník aj. Dále se tu vyskytují len žlutý, hořec křížatý, hořeček brvitý, černohlávek velkokvětý, plamének přímý a mnoho dalších druhů.

Také tento typ biotopů je osídlen velmi významnými živočišnými druhy, které preferují otevřená, výhřevná a suchá stanoviště, a které jsou již z větší části jmenované v předcházejícím odstavci. Z bezobratlých je zde významný výskyt měkkýšů, pavouků a některých brouků, např. monořádných, na jeden druh rostliny potravně vázaných dřepčiků a myrmekofilních, u mravenců žijících drabčků. S bohatstvím rostlinných druhů jistě souvisí zjištění bezmála jednoho tisíce druhů motýlů v NPP Bílé stráně. Fauna obratlovců je podobná fauně předcházejících stepních biotopů, v NPP Bílé stráně žije stabilní populace zmije obecné.

okáč osový

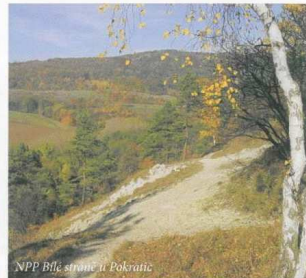
modrásek vikvicový

dudek chocholatý*

hadí mord španělský

NPP Bílé stráně u Pokratic

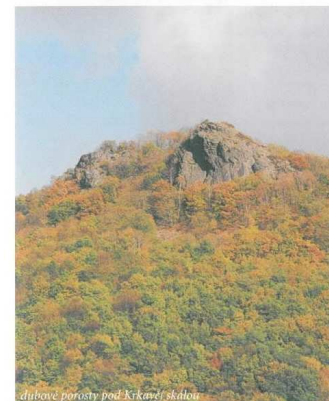
vstavač nachový

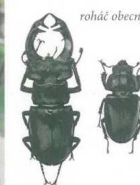
pětiprstka žezulník

dub šipák

dubové porosty pod Kikarčí skálou

roháč obecný

lilie zlatohlavá

jeřáb český v NPR Lovos

Dubohabrové lesy jsou situovány převážně na jihovýchodních, jižních a jihozápadních svazích a na stráních údolí, např. v Oparenském údolí. Převládá tu dub zimní, habr obecný, vtroušeny jsou bříza, javor mléč a klen, jilm, babyka, břek, jasan, a na okrajích suti také lípa. Keřové patro tvoří obvykle líska, hloh, zimolez, meruzalka alpská, jeřáb obecný. Bylinný podrost bývá bohatší na čedičích než na znelcích. Najdeme zde lilii zlatohlávek, mařinku vonnou, lechu jarní, konvalinku vonnou, kopretinu chocholičnatou, na světlejších místech pak třemdavu bílou, kamejku modronachovou a náprstník velkokvětý. Ozdobami jara jsou potom jatník trojlaločný, sasanka hajní a plícník lékařský. Dubohabrové lesy se postupně šíří na suti, které byly v průběhu vývoje zasetím splavenou půdou. Ochranu zasluhují šipákové doubravy s dubem pyřitým, jejich největší zastoupení nalézáme v NPP Jánský vrch, NPR Lovos, PP Košťálov a PP Lužické šipáky.

Fauna bezobratlých je v těchto lesích dosti bohatá, avšak dosud nedostatečně prozkoumaná. Ze zvláště chráněných druhů brouků se zde vyskytují např. roháč obecný*, krajník hnědý a krajník pižmový (jen při kalamitních výskytech bekyně velkohlavé). Velmi bohatá je fauna brouků specializovaných na život v houbách, pod kůrou mrtvých dřevin, v dutinách a v rozkládajícím se dřevě stromů. Z motýlů jsou dosud dosti hojné oba druhy batolců - duhový i červený, vzácnější je bělopásek dvouřadý, z ptáků to jsou např. linduška lesní, pěnice černohlavá, hýl obecný, lejsek černohlavý, dlask tlustozobý, šoupláček dlouhoprstý, strakapoud menší, datel černý*, krutihlav obecný, ješťřáb lesní, kalous ušatý, výr velký*, z ostatních obratlovců je to mlok skvrnitý, zmije obecná, oba druhy kun, plch velký, netopýr rezavý aj.

Doubravy mají oproti dubohabrovým lesům půdu většinou šedou nebo světle hnědou, málo výživnou a kyselější. Vznikají obvykle degradací dubohabrových lesů, hlavně na kyselějších půdách. Převažujícími dřevinami jsou dub letní, dub zimní, bříza. Vtroušeny jsou lípa, osika, jeřáb, klen, habr a buk. Porosty nacházíme na znelcích, plošně větší ukázkou těchto doubrav můžeme vidět v PR Lipská hora. Na těchto biotopech žijí obdobné druhy živočichů jako v dubohabrových lesích.

bučina v PP Stříbrný roh

zvonečník klasnatý s hnízdiskem jitrcočlovým

Bučiny vyžadují pro svůj rozvoj vlhčí a chladnější klima. Proto jsou v Českém středohoří zastoupeny jen porosty situovanými hojněji na severních a severovýchodních svazích, které se svým mikroklimatem nejvíce blíží optimálním podmínkám ve vyšších nadmořských výškách. Bučiny vyžadují hlubší půdy. Proto se na sutích vyskytují jen tehdy, je-li zde přítomna dostatečná vrstva humusu. Díky suchému klimatu Českého středohoří se vytváří silná vrstva bukové opadanky, která se rozpadává jen pomalu a mnohdy dosahuje mocnosti 40 - 50 centimetrů. Touto vrstvou nemohou proniknout semena rostlin, pokud nejsou dostatečně těžká nebo nemají dostatečnou zásobu živin, aby kořínek klíčícího semene mohl prorazit silnou vrstvou nerozloženého listí. V bučinách je i vysoká interceptace (koruny stromů zachytí určité množství srážek, které se opět vypaří z listové plochy a nemohou proniknout do půdy). Výsledkem těchto nepříznivých podmínek je mnohem větší pravděpodobnost vzniku holých bučin, u kterých bylinné a keřové patro téměř chybí nebo v době optima svého rozvoje pokrývá maximálně 20 - 50 % plochy. V bylinném patře bývá zastoupen kakost smrdutý, pitulník žlutý, lecha jarní, sasanka hajní.

Větší vlhkost, podmiňující rychlejší rozpad bukové opadanky, je podmínkou rozvoje **květnatých bučin**, které se od předcházejících liší na první pohled bohatším bylinným patrem, ve kterém bývají zastoupeny kopytník evropský, okrotice mečolistá, kyčelnice cibulkonosná, kyčelnice devítilistá, zvonečník klasnatý, věsenka nachová, áron plamatý, podbělek šupinatý atd. Výskyt těchto bučin koresponduje se srážkově bohatšími územími na pravém břehu Labe.

Pěkné bučiny ve stáří 110 - 170 let najdeme v PR Březina, v NPR Milešovka, na svazích Dlouhého vrchu u Litoměřic, Bukové hory (PP Stříbrný roh) a také v roklích drobných vodotečí ústících zprava do Labe v okolí Ústí nad Labem (např. v Průčelské roklí).

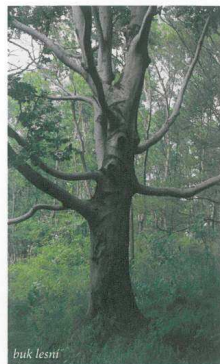

střevlík *Carabus irregularis*

Faunisticky se sice jedná o biotopy s podstatně nižší druhovou diverzitou, než jakou vykazují předělní lesní biotopy, zato je však fauna bučin značně vyhraněná. Z bezobratlých živočichů se zejména v původních bučinách vyskytuje reliktní střevlík *Carabus irregularis*. Velmi zajímavý je zde výskyt drobného bezfrídleho střevlíka *Trechus pulchellus*, který žije ve vrstvách vlhké listové opadanky. Tento původně karpatský druh se k nám společně s bukem dostal z východu v pole-dových dobách a v Českém středohoří se jeho šíření na západ zastavilo - na rozdíl od buku a střevlíka *C. irregularis* - o kaňon Labe, který již nedokázal překonat. Proto v bučinách kolem Milešovky dodnes chybí. Z toho vyplývá, že kaňon Labe je kromě jiného také významný zoogeografický předěl. Pro bukové lesy je dále typický výskyt časně jarního motýla martináče bukového, mlouka skvrnitého a četných druhů lesních ptáků, jako jsou poštitk obecný, kalous ušatý, holub hřivnák, holub doupuňák a čap černý*.

čap černý

buk lesní

martináč bukový

lužní les s porostem *dymnivéj duté*

bledule jarní

Vodní a pobřežní biotopy, lužní lesy, nivní louky - zbytky lužních lesů a nivních luk najdeme poblíž větších potoků a kolem velkých řek (Labe, Ploučnice).

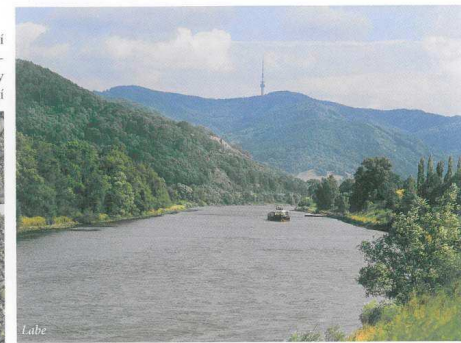
Lužní porosty kolem potoků chrání břehy před podemiláním, a to především v náporových březích v meandrujících úsecích. Porostní kostru tvoří obvykle jasan, dub, olše, lípa, javor, jilm, střemcha (tzv. tvrdý luh). Většina rostlin bylinného patra vykvétá ještě před olistěním stromů a uzavřením zápoje. Typickými zástupci jsou zde *bledule jarní*, *ladoňka dvoulístá*, *křivatec žlutý*, *plnicník lékařský*, *dymnivka dutá*, *měsíčnice vytrvalá*, *devětisil lékařský*, *d. bílý* a *podbělek šupinatý*. V létě dominuje v podrostu *kopřiva dvoudomá*, doprovozená dalšími nitrofilními druhy. Pěknou ukázkou lužního lesa najdeme podél Lučního potoka pod Třebošínem nebo podél Bobřího potoka pod Loučkami. Ukázkou pravidelně kosené nivní louky je niva Bobřího potoka u Janovic. Také podle velkých řek se zachovaly zbytky lužních porostů, které tvoří zejména vrby, topoly (naše i cizí druhy), jilm nebo olše (tzv. měkký luh). Nejzachovalejší porosty jsou u Svádova, v PP Nebočady, částečně také podél Ploučnice.

Významnější štěrkové náplavy se zachovaly jen v úseku Labe mezi Střekovem a Děčínem, a právě na ně je vázán kriticky ohrožený druh drobnokvětý pobřežní. Vzácnými druhy jsou i některé mechy, potočnice lékařská, šipatka střelolistá nebo šmel okoličnatý. Kolem rybníků (např. Černý rybník) a v nivách toků roste několik vzácnějších druhů ostric. V nivách řek se místy expanzivně šíří nepůvodní druhy rostlin, jako jsou netýkavka žláznatá, slunečnice topinambur, křídlatka sachalinská a k. japonská.

Z faunistického hlediska nejčastější a zároveň nejohroženější typy biotopů jsou říční náplavy Labe (náplavy Ploučnice a potoků jsou pro specializovanou faunu méně významné), pobřežní biotopy stojatých vod (rákosisté a bažiny u rybníků) a zachovalé údolní nivы větších potoků. Zachovalé štěrkové, písčité nebo bahňaté náplavy kolem Labe dosud hostí poslední zbytky kdysi mnohem bohatší ripikolní (na březích vod žijící) fauny bezobratlých. Plošně nejrozsáhlejší a nejčastější říční náplavy pod hradem Střekov, u Brně nad Labem a Sebužína byly bohužel bezzbytku likvidovány zatopením, a to po dokončení Střekovského zdymadla v roce 1936. Z bezobratlých živočichů je možné uvést např. měkkýše a koryše, z nichž přímo v toku Labe žijí zvláště chránění mlži velevrub malířský a velevrub tupý* a v drobných potocích rak kamenáč*.

řekobítkový pobřežní

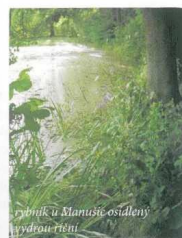

Labe

bobr evropský

Bez zajímavosti není ani výskyt zavlečeného raka amerického a obrovitého kraba říčního v Labi. Z vážek je významný výskyt klinatky rohaté*. Z obratlovců je dnes dosti četný jelec jesen (Labe), vzácnější jsou míhule potoční a střevele potoční (několik potoků Verneřického středohoří). Stále hojný je skokan skřehotavý na Labi, kuňka ohnivá* a užovka podplamatá na Ploučnici. Vodní toky, rybníky a jejich nejbližší okolí jsou velmi významné z hlediska výskytu vodního a pobřežního ptactva, např. hnízdící písek obecný, ledňáček říční*, břehule říční, strnad rákosní, moudivláček lužní, slavík obecný, skorec vodní a konipas luční, migrující nebo zimující volavka bílá, racek bouřní, bukáček malý*, kopřivka obecná*, polák chocholačka, slípka zelenonohá, morčák velký, ostralka štíhlá, potápka roháč, hoňol severní, orel mořský, orlovec říční a kormorán velký. Ze savců je daleko nejvýznamnější původní výskyt bobra evropského* na Labi mezi Ústím nad Labem a Děčínem a znovu se šíří vydry říční*.

rybník u Maruší osídlený vydrou říční

PP Babinské louky

krustík bahenní

prstnatec májový

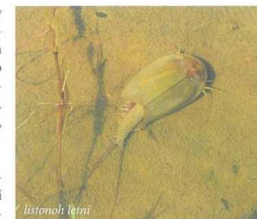
vstavač osnatý

hadí morď nízký

V souvislosti s bývalou intenzivní zemědělskou výrobou a scelováním pozemků byla značně ohrožena květena **vlhkých podhorských luk** Českého středohoří. Pověstné „babinské“ orchidejové louky (PP Babinské louky) částečně ztratily svůj původní ráz, především vymizením na intenzivní hospodářství citlivých druhů vstavačovitých (př. vstavač štěničny, hlavinka horská). Stále vzácnějšími rostlinami se staly upolín evropský, prstnatec májový, tolije bahenní, kosatec sibiřský, vstavač mužský, krustík bahenní. Díky návratu extenzivního hospodářství (kosení) se podařilo zvýšit v posledních letech populace prstnatce májového a zvonovce liliolistého*. Zcela nečekaně se po 43 letech objevil jeden kvetoucí vstavač mužský, považovaný na „Babinách“ již dlouhá léta za vyhynulý. Díky vyhlášení PR Bohyňská lada na Děčínsku a podpoře extenzivního kosení se daří zajišťovat stabilní populace vzácných druhů vstavače kukačky a vstavače osahlého.

Podobně jako flóra je na těchto biotopech ohrožena i specifická a na změny vodního režimu citlivá fauna, která je však dosud jen velmi povrchně prozkoumaná. Z bezobratlých se velmi lokálně v loužích vzniklých pojezdem těžkých vozidel vyskytuje kriticky ohrožený koryš listonoh letní, z hmyzu jsou pro tyto biotopy typičtí dnes již vzácní denní motýli, např. modrásek bahenní*, modrásek očkovaný* a ohniváček modroleptý, a dosud hojný ohniváček celkový. Z ptáků se na těchto lučních biotopech roztroušeně vyskytuje chrástal polní*, sluka lesní a čáp bílý*.

listonoh letní

ohniváček celkový

Rašeliniště jsou v Českém středohoří velmi vzácná. V Milešovském středohoří je jediné malé rašeliniště pod Bukovým vrchem - PR Březina. Na vodní hladině vzplývají závitka a okřehky, vzácné žluté kvetoucí hmyzožravá bublinatka. Na okrajích ostrůvků jsou porosty rašeliničků, které přecházejí v porosty ostřic a suchopýřů. Pokusně sem byla přenesena v roce 1952 vzácná rosnatka okrouhlostá, která dnes porůstá celé koberce rašeliničků. Aktivními zásahy v posledních letech se podařilo zabránit prudké expanzi orobince širolistého. Orientační faunistický průzkum rašeliniště zatím neprokázal existenci tyrfobiontní nebo tyrfofilní složky (druhy vylučné nebo přiležitostné v rašeliničce žijící). To svědčí o malém stáří lokality v podobě, jakou známe dnes. Žijí zde však čolek obecný a skokan ostronosý. Na nepříliš vzdáleném Březinském rybníce se nachází početná populace čolka velkého*.

bublinatka

skokan ostronosý

rosnatka okrouhlostá

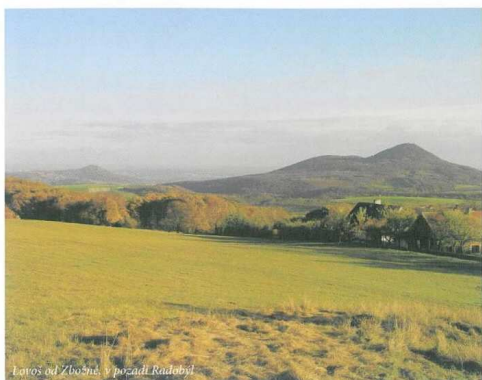
Ve Verneřickém středohoří je malé lesní rašeliniště na severním úpatí vrchu Sedlo, kde byl zjištěn tyrfofilní druh drabčíka *Stenus bifoveolatus*, což svědčí o původnosti resp. značném stáří lokality.

PR Březina

Milešovka

Milešovka je nejvyšší horou Českého středohoří (837 m n. m.). EVL zahrnuje z výraznějších vrcholů také Kamenec (552 m n.m.), Dubický vrch (441 m n. m.) a Šibeník (487 m n.m.). Celková rozloha území činí 490 ha. Motivem ochrany EVL jsou evropská stanoviště zastoupená rozsáhlými zachovalými lesními ekosystémy a společenstvy skal a sutí s četným výskytem ohrožených druhů rostlin a živočichů (kosatec bezlistý, kapradinka skalní, lilie zlatohlávek, výr velký*, mlók skvrnitý atp.).

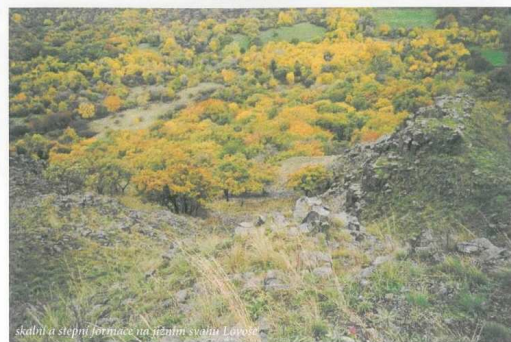
Lovos od Zbošné, v pozadí Radobýl

Lovoš

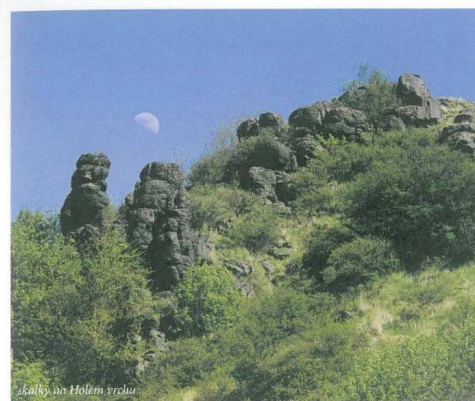
EVL o celkové rozloze 293 ha zahrnuje Lovoš (570 m n.m.) a Kybičku (489 m n.m.). Předmětem ochrany jsou společenstva skal a sutí, travnatých stepí, lesostepí a listnatých lesů s teplomilnými druhy rostlin a živočichů, jako je např. bělozářka liliovitá a třemdava bílá. Vyskytuje se zde také evropsky významný druh motýla přástevníka kostivalového*.

Milešovka

skalní a stepní formace na území svahů Lovoš

skalky na Holém vrchu

střevočník pantoflíček

Holý vrch u Hlinné

EVL zahrnuje Holý vrch (574 m n.m.) a Hradiště (545 m n.m.), jež tvoří jedno obloukovité čedičové těleso s výraznými rozptýlenými skalkami a volnými balvanitými sutěmi. Rozloha lokality je 103 ha. Motivem ochrany EVL jsou druhově velmi bohaté travnaté porosty na skalnatých sutích hostící velké množství ohrožených druhů rostlin, především koniklec otevřený*, dále mj. koniklec luční český a sasunka lesní.

Hradiště

Bílé stráně

Bílé stráně u Litoměřic jsou reprezentativní ukázkou rostlinných a živočišných společenstev tzv. bílých strání, vzniklých na erozních svazích a těžkých půdách. Jsou tvořeny teplomilnými trávniky s výskytem ekologicky náročného rostlinného společenstva a lemovými společenstvy keřů s přechodem k lesním společenstvům. Rostlinným zástupcem evropsky významných druhů je střevočník pantoflíček*, z živočichů se zde vyskytuje přástevník kostivalový*. Z ostatních chráněných rostlin vyskytujících se na lokalitě je to např. vemeník dvoulistý, tořič hmyzonošný a vstavač nachový. Lokalita je velmi významná z entomologického hlediska. Rozloha EVL činí 17 ha.

Raná

Raná je mezinárodně významná lokalita s dochovanými zbytky přirozených xerothermních travinných společenstev s unikátními společenstvy teplomilných a suchomilných živočichů, pro něž byla lokalita zařazena mezi evropsky významné. Celková rozloha EVL je 169 ha.

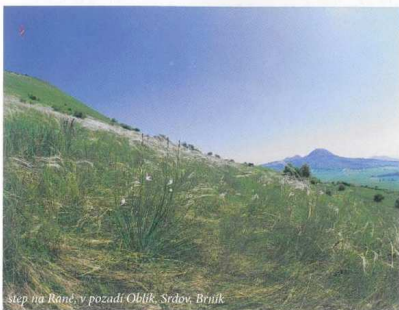
Motivem ochrany EVL jsou travnaté porosty tvořené vzácnými a chráněnými druhy stepních trav mimo jiné ovšem stepním a kavylem sličným a s řadou dalších chráněných rostlin, např. hlaváček jarním nebo diviznou brunátnou. Evropsky významnými druhy živočichů jsou na Raně syselec obecný*, obývající jižní část lokality a sousední Hrádecké letiště, a saranče *Stenobothrus eurasius**. Z ostatních živočichů jsou zde zastoupeny především vzácné stepní druhy hmyzu.

syselec obecný

Raná

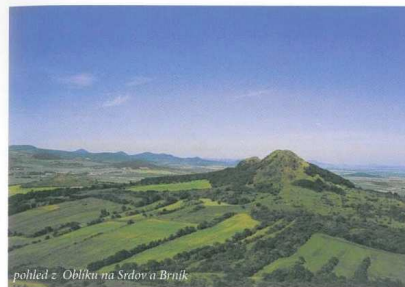
Step na Raně v pozadí Oblík, Srdov, Brník

Oblík, Srdov, Brník

EVL zahrnuje vrchy Oblík (509 m n.m.), Srdov (482 m n.m.) a Brník (471 m n.m.) o celkové rozloze 335 ha. Význam lokality je dán výskytem cenných suchomilných společenstev rostlin a živočichů s koniklecem lučním českým, kavylem lvanovým, dudkem chocholatým a mnoha vzácnými a často unikátními stepními druhy bezobratlých. Evropsky významné druhy živočichů v této EVL zastupují motýl přástevník kostivalový* a saranče *Stenobothrus eurasius**, z rostlin je to kavyl olýsalý*.

Brník, Srdov, Oblík

polhede - Oblík na Srdov a Brník

saranče
Stenobothrus eurasius

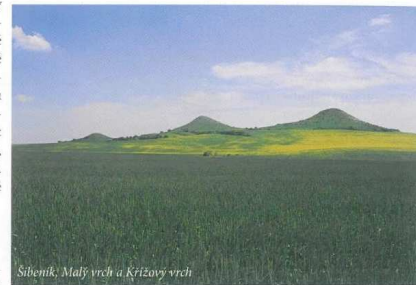

Radobýl

Křížové vršky

EVL o celkové rozloze 18 ha, tvoří tři vršky v blízkosti Oblíku - Křížový vrch (386 m n.m.), Malý vrch (375 m n.m.) a Šibeník (344 m n.m.).

Předmětem ochrany EVL jsou evropská stanoviště - druhově bohaté suché trávníky a nízké xerofilní křoviny. Z chráněných druhů zde rostou např. hlaváček jarní, divizna brunátná, koniklec luční český, kavyl Ivanův, kozinec bezlodyžný, aj. Fauna je podobná fauně Oblíku.

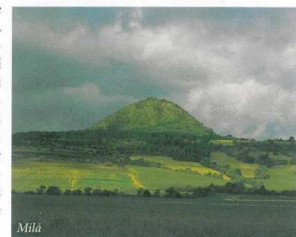
Šibeník, Malý vrch a Křížový vrch

Radobýl

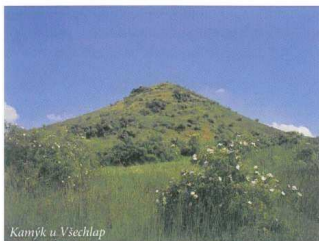
Významná jsou především druhově bohatá teplomilná rostlinná a živočišná společenstva skalní stepi, suťová pole na jižních a západních svazích a listnatý les na severním a severovýchodním svahu. Radobýl je jedna z pěti EVL v ČR (z toho jsou čtyři v CHKO České středohoří), kde je předmětem ochrany saranče *Stenobothrus eurasius**. Celková rozloha území činí 19 ha.

Milá

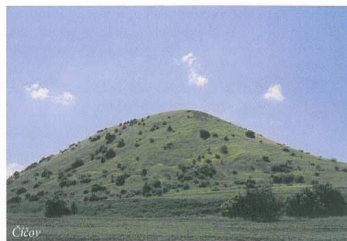
Další z lokalit, kde je motivem ochrany EVL saranče *Stenobothrus eurasius**. Milou pokrývají pestrá a druhově bohatá teplomilná rostlinná a živočišná společenstva od šterbinové vegetace skal přes travinné a keřové formace stepního a lesostepního charakteru až po listnatý les. Lokalita je navržena v rozloze 5,5 ha.

Milá

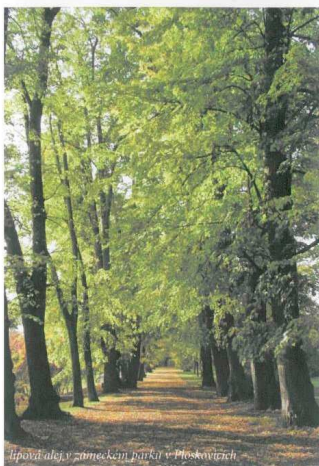
Kamýk u Všeclap

Čičov

Dlouhá hora

lipová alej v záměckém parku v Ploskovicích

prástevník kostivalový

páchník hnědý

Ploskovice

Motivem ochrany EVL v zámeckém parku v Ploskovicích je evropsky významný druh brouka páchníka hnědého*, který žije ve starých dutých stromech.

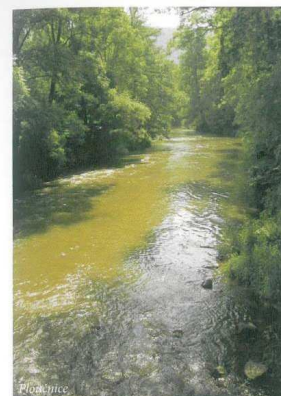
Držovice

Evropsky významný druh netopýr velký* se v CHKO České středohoří vyskytuje hned na několika místech. Pro soustavu Natura 2000 byla vybrána početná letní kolonie sídlící v půdních prostorách rodinného domu v Držovicích.

netopýr velký

Vrchy Čičov, Kamýk a Dlouhá hora u Kozel jsou evropsky významnými lokalitami, kde je předmětem ochrany motýl prástevník kostivalový*. Tyto lokality mají díky své poloze obdobný charakter. Jedná se o území s travinnými společenstvy stepního charakteru a keřovými společenstvy.

Ploučnice

rak kamenáč

Pro ochranu evropsky významného druhu čolka velkého* byly stanoveny dvě EVL, a to **Březina u Kostomlat pod Milešovkou** (nejvýše položený rybník v CHKO České středohoří, 672 m n. m.) a **Dobrná** (mělké nádrže 1 km od obce Ovesná).

Dolní Ploučnice je EVL, kde motivem ochrany je několik evropsky významných druhů živočichů, a to vydra říční*, kuňka ohnivá* a losos atlantský*. Mimo tyto druhy zde žije mnoho dalších vzácných nebo chráněných živočichů, např. ledňáček říční*.

kučka ohnivá

Předmětem ochrany v EVL u Třebošína - **Luční potok a přítok Trojhorského potoka** - je evropsky významný druh, u nás vzácný, rak kamenáč*. Jednou z nejsevernějších lokalit v ČR je nově doložený výskyt raka kamenáče v Huníkovském potoce na Českokamenicku.

čolka velká

kuňka ohnivá

kuňka ohnivá - břišní partie

Luční potok

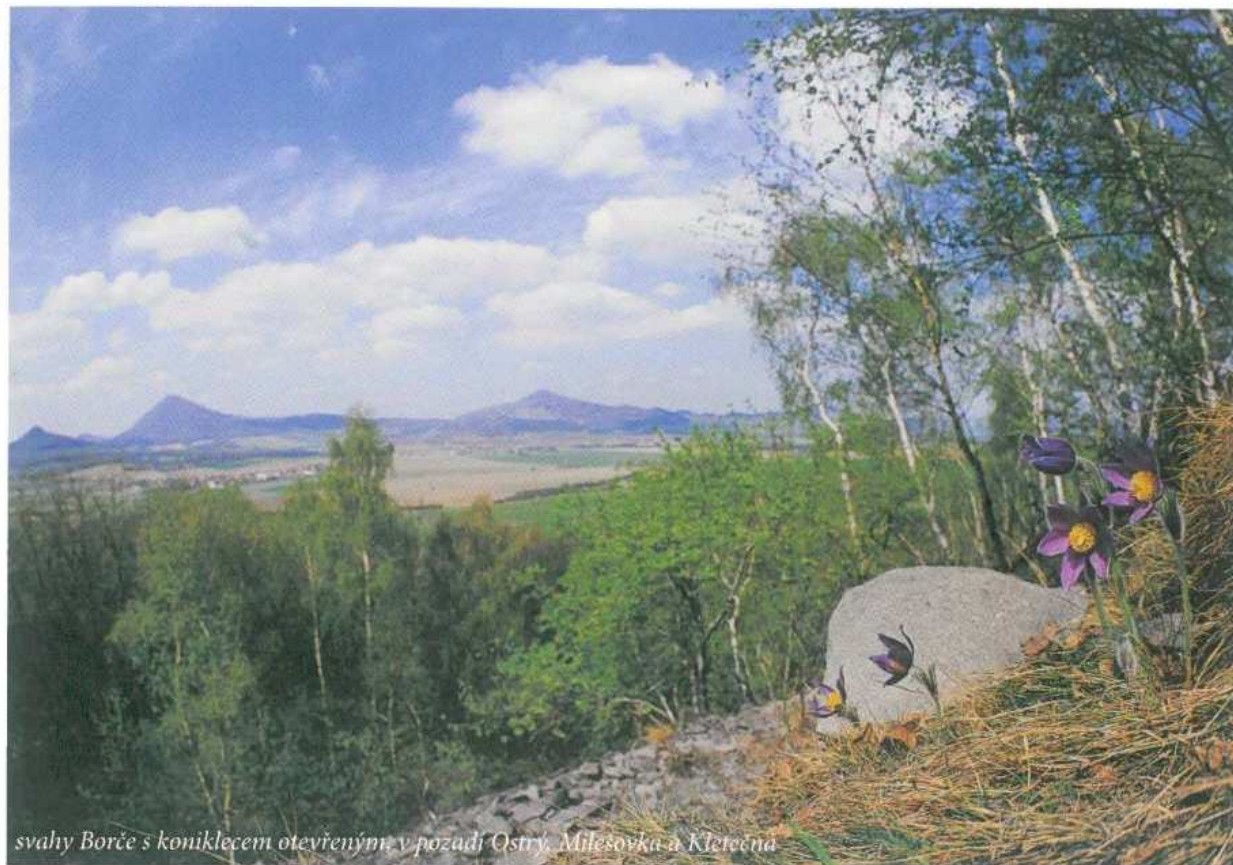
zvonovec liliolistý

Babinské louky

Babinské louky jsou pestrým souborem lučních ekosystémů s významnými zástupci rostlin a živočichů vlhkých podhorských luk, které jsou výsledkem staletého lukařství. Motivem ochrany z hlediska soustavy Natury 2000 jsou zde louky s výskytem zvonovce liliolistého*. Jedná se o jednu z pěti lokalit v ČR a jedinou lokalitu, kde se zvonovec liliolistý vyskytuje v lučních porostech. Výměra lokality je 74 ha.

Borečský vrch

Klasická lokalita výronů teplého vzduchu v zimních obdobích z horních, částečně uměle rozšířených výústění puklinového systému kopce (viz kapitola Skály, sutě a suťové lesy). Na specifické mikroklimatické poměry je vázána přítomnost rostlinných druhů, nesnášejících pokles teplot pod 0° C (jätrovka *Targionia hypophylla*). Zároveň je Borečský vrch významnou lokalitou reliktních chladnomilných společenstev rostlin a živočichů. Tato EVL je jedna z mála lokalit s relativně početnou populací koniklece otevřeného*. Její rozloha činí 27 ha.

svahy Borče s koniklecem otevřeným v pozadí Ostrý, Milešovka a Kletecna

Vydala Správa ochrany přírody –
Správa CHKO České středohoří v roce 2005

Fotografie: Miloslav Kalík, Vladimír Čerovský, Petr Bauer,
Martin Košner, Vladimír Němec, Michal Grunt, Karel Filip,
Roman Šrubař, Josef Korbel, V. Hlaváč,
archiv SCHKO České středohoří, obr. Martin Chochel
mapy: datový sklad © 2005 Správa ochrany přírody, MŽP ČR

© Správa CHKO České středohoří

Michalská 14, 412 01 Litoměřice

e-mail: cstred@schkoccr.cz, tel.: 416 574 611

www.ceskestredohori.ochranaprirody.cz, www.natura2000.cz